

W I R K K A L A N S U V U N V A I H E I L T A

kertonut Ilmari Wirkkala 75-vuotispäivänään 1965

Nimi Kainu on läheisesti sukuumme liittyvänä, siksi lie syytä kertoa, että tämä nimi esiintyy ensi kerran Idrisin maantieteessä noin vuonna 1130 ja tarkoittaa Alavetelissä olevaa Kainua, joka mainitaan siinä ku-koistavana kaupunkina Amazonien maassa. Kainu oli satamapaikka me-
ren rannalla. Nykyinen Perhonjoki laskee silloin kahdella suuhaaralla sen kummaltakin puolen mereen. Pohjoinen suuhaara lienee kantanut Wetelin-joen nimeä ja eteläinen oli Kainuunjoki, nykyisin Kainobäck. Kaino on ni-
men lappalaismuoto. Se merkitsee rakennuksessa asuvaa vastapainoksi kodassa asuville lappalaisille. Wetelinjoelle oli tunnusomaisena veteli eli telavankkuri, jolle veneet vedettiin Alavetelissä ja Ylävetelissä vai-
keissa koskipaikoissa suvannosta toiseen. Tämä joki oli latvoillaan vesis-
töyhteydessä Päijänteeseen laskeviin vesiin ja siksi tärkeä yhdystie itään-
päin. Sen vuoksi se olikin puolueeton rajajoeksi Suomen ja Novgorodin vä-
lillä vielä vuonna 1250. Muinaisesta Kainuun kaupungista noin 30 km joki-
vartta ylöspäin on Kaustisen pitäjässä Wirkkalan verotila vuodesta 154
maakirjoihin merkittynä.

Tilan ensimmäinen omistaja on Matti Knuutinpoika Kaustar, kotoisin
Kokkolan Kaustarin kylästä. Samasta kylästä sai samana vuonna maakir-
jansa Kaustisen tilaan Juho Antinpoika Kaustar, joka lie edellisen serkki-

Wirkkalan lähin naapuri joen pohjoispuolella oli Järvilä, jonka omistaja
Matti Järvi mainitaan jo vuonna 1480. Joen eteläpuolella Järvilää vasten
ovat Warila ja Juoperi, Wirkkalaa vastapäätä Huntus, Kentala ja myöhem-
min Penttilä. Kaikki samoihin aikoihin maakirjaan merkittyyjä tiloja paits
Penttilä, joka erotettiin Kentalasta. Penttilän ja Kentalan maihin liittyi
Kappelinkangas. Sen koillislaidassa on kansantiedon mukaan ollut ai-
kanaan katolinen kappeli. Tätä pitää akateemikko Kustaa Vilkuna tode-

näköisenä ja huomauttaa, että se on voinut olla pyhitetty Compostellan pyhälle Jaakopille, pyhiinvaeltajien suojelijalle, koska lähellä Puhkion kallion rinnassa on Jaakopin lähde, aikanaan hyvin laaja, mutta vieläkin runsaasti vettä antava, suoraan kalliosta pulpuava.

Kun pyhän Birgitan tytär Katariina keräsi Vadstenan luostarissa ihmeitä, joita oli hänen äitinsä nimissä tapahtunut, tuli suuri seurue Kaarlebyn kylästä todistamaan ihmeestä, joka oli tapahtunut Lauritsa Thorinpojan tyttärelle, joka 10 vuorokautta metsässä ek-syssissä oltuaan tuli lehmän opastamana kotiinsa. Todistajat esiintyivät kaikki muinaissaksaksi käännettyillä nimillä. Eräs heistä oli Bero Slukir eli Karhu Huntu, josta nimestä Huntus on saatu asiakirjoihin. Tämä tapahtui vuonna 1375.

Kentala nimi, Kenta, on myös muinaissaksaa ja merkitsee vaimoa eli naista ylimalkaan. Kappelinkankaan yläpuolella tekee joki kaksinkertaisen suoran kulman. Sen nimitys on Veka eli Veas, joka sekin on muinaissaksaa ja merkitsee juuri tuollaista z-mutkaa. Toisella puolen jokea on korkea jokitorrmä nimeltä Temppeleharju. Alempana joessa on Yrttikoski, joka kertoisi, että mahdollisesti puutarhaviljelyä harrastavat munkit olivat olleet vähäisen kappelin esipaimenina.

Vuonna 1956 merkitsin muistiin katolisen iltarukouksen, joka oli suvun perhepiirissä säilynyt:

"Jeesu, ole oikealla puolella.
Maaria, ole vasemmalla puolella.
Jeesuksen risti rinnallani.
Pyhä-Henki pääni päällä.
Silmäni unen ottakoon.
Sydän Jeesuksessa valvokoon,
ettei paha uni upottaisi,
eikä vihollinen valtaa saisi.
Jeesus Kristus. Paista niinkuin päivän terä.
Saa voittoon sodan viime erä.
Vie siipeis suojaan viimeiseen,
elämään ijankaikkiseen."

Tämä on ainoa elossa säilynyt Rauman fransiskaaniensa messukirjasta, Helatorstain iltamessusta. Käsikirja on tietävästi suomenkielisen vanhin ja kulkee "Ioannis Mathie Westhin messukirjan" nimellä. Se on ollut kielletty Suomen kirkkoissa vuodesta 1593, mutta Kaustisella on kansa tämän fragmentin säilyttäneet vähintään 400 vuotta muistissaan.

Minkälainen on Wirkkala-suvun perintö ?

Vanha kainulaiskeskus viittaa siihen, että heimon tuntomerkit ovat olleet kainulaisten: tavallista tummempi ihonväri, kihara, usein musta tukka, kaareva tai suora nenä ja silmät usein siniset, mutta myös ruskeat, pigmentti niissä aina tumma; miehet yleensä yli keskimittaan ja heidät on mainittu voimakkaiksi, naiset ovat olleet tummia "herrainkorjia", ei savolaismieheisiä.

Wirkkalan tila oli alunperin markan maa eli vastasi 1/2 naulaa hopeassa. Se siis käsitti viljelyksiltään yhden manttaalin. Tähän peltoalaan pääsemiinseen tarvitaan noin 100 vuotta eli neljän miespolven työ, joten asutus on jo 1450-luvulta, ehkä vanhempaakin. Se on alkujaan ollut rannikkolaisten kesälaitumena, jota nuoret tytöt eli paikallisen murteen mukaan kentät ovat kesäisin paimentaneet. Laitumia on alettu viljellä vasta kun valtiotalan ja Savonlinnan päällikön Kustaa Fincken toimesta savolaiset alkoivat siirtyä yli vedenjakajan. Silloin oli rannikkolaisten pakko siirtyä vakinaiseksi asukkaiksi ulkoviljelmilleen.

Wirkkala-nimi ei esiinny asiakirjoissa ennen kuin 1630 tienoilla. Virkasana on tunnettu vain pyynti- eli ansapiirin nimityksenä, ja mahdollisesti jahtivoudille, jonka velvollisuuksiin kuului suojella määrättyä aluetta pedoilta, annettiin nimitys "virkamies". Joka tapauksessa ikivanha perintätieto kertoo Wirkkalan isäntien olleen alunperin "vouteja", mikä on tietysti liikaa sanottu, sillä Pohjanmaalla oli vain yksi vouti ja hän asui Korsholmassa, ellei tarkoitettu "kylänvouteja" eli jahtivouteja.

Matti kuoli vuonna 1557 ja hänen poikansa Prusi eli Brusius tuli isännäksi halliten tilaa aina vuoteen 1595, jolloin pinta-alaksi on merkitty 1 3/4 manttaalia, mikä katsottiin silloin jakokelpoiseksi, ja vuonna 1595 hän puolitti tilan poikiensa Matin ja Erkin kesken. Silloin olivat Nuijasodan levottomat ajat. Molemmat pojat häviävät kirjoista jättämättä perillisiä jälkeensä; samoin perinnöittä jäänyt poika Maunu, jolta oli jäänyt alaikäinen poika Juho.

Prusin aikana joutui maa maksamaan Elvsborgin lunnaiksi hopeaveroa, jota kannettiin jökaiselta manttaalinomistajalta irtaimiston verotuksella. Kant

toimitettiin vuonna 1571 ja Prusi maksoi vain 9 markkaa 4 1/2 äyriä. Hän oli ainoa, jolla oli kylän vetohärkä, "kultahärkä". Wirkkalan ja Järvilän maitten rajat yhtyvät Juoperinkosken alapuolella, missä joki tekee z-mutkan ja tätä mutkaa kutsutaan Prusikoukukseksi. Prusi mainitaan vielä yhtyneen tilan omistuksessa vuonna 1601, suurena nälkävuonna, "jolloin ei yhtään jyvänmuotoista Pohjanmaalle kasvanut".

Juho Maununpojasta tiedetään vain hänen olleen isäntänä vuosien 1602 ja 1626 välillä. Mutta hänen poikansa Matti oli toiminnan mies. Hän oli hollimestari eli kyytilaitoksen johtaja seutukunnalla. Tällaista herraa kutsuttiin maanlain kuninkaankaaren mukaan virkamieheksi, kun virkamiehet nykyaikaisessa mielessä olivat lain edessä "ammattimiehiä". Hän alkoi vakinaisesti käyttää Wirkkala-sukunimeä, jota sitten hänen tyttärensäkin naimisiin mentyäänkin käyttivät aatelisnaisten tapaan. Tyttäret olivatkin lapsista vanhimmat. Vuonna 1610 syntynyt Helga naitettiin kylän rikkaimpaan taloon Heikki Luomalan emännäksi, ja vuonna 1612 syntynyt Karin Yli-Vetelin Kainuuseen Gabriel Torppa-Kainun emännäksi. Matti kävi loputtomia käräjiä suvun malsta ja vesijätöistä joen alajuoksulla. Hän kuoli lyhyen isännyyden jälkeen vuonna 1637.

Laamannioikeuden lautamies ja kirkonisäntä

Matilla oli kaksi poikaa: Juho ja Antti. Antin syntymäaikaa ei tunneta, mutta Juho oli syntynyt vuonna 1616, ja astuessaan silloin 2 manttaalin suuruiseksi paisuneen talon isännyyteen hän oli 21 vuotta täyttänyt.

Edellisenä vuonna oli syntynyt riita Kaustisen ja Yli-Vetelin kylien kesken kirkon paikasta. Kaustislaiset olivat valmiina kunnostamaan kirkon vanhan kappelin paikalle ja rakensivat sille jo uuden perustuksenkin sekä ajoivat hirret paikalle. Veteliläiset ryhtyivät samanlaiseen puuhaan Klaavun kankaarlaitaan. Kokkolan kirkkoherra Ericus Galle teki silloin ehdotuksen, että se kylä, josta joku henkilö ensin kuolee ja tarvitsee vihityn maan, saa kirkon. Asia oli niin, ettei ensimmäiseksi kirkon lattian alle haudattavaksi kelvannut kuka hyvänsä, vaan vainajan piti olla viaton lapsi. Kaustiselta sattui lapsi kuolemaan, mutta veteliläiset kävivät yöllä varastamassa ruumiin ja hautasivat sen kirkkonsa kehän sisään sekä kiireesti hankkivat papin "lukemaan sen maahan". Kun se oli luettu, niin se oli lukittu, ja veteliläiset saivat kirkon,

mutta kaustislaiset kutsuivat sen jälkeen naapureitaan "ruumhinvarkhaiks", ja nuoret miehet kokoontuivat rajalle, Veiskon luomaan, useina sunnuntai-iltoina vain tämän takia tappelemaan. Tätä vihaa pidettiin aina 1910-luvulle saakka.

Kun kirkko Veteliin valmistui, veistettiin saarnatuolin kannatinpylvääseen miehen kuva, jonka pitäisi esittää ruumiinvarasta, Wirkkalan vävyä, Gabriel Torppa-Kainua. Kun hänen lankomiehensä, Juho Wirkkala, kaustislaisten hyvittämiseksi valittiin ensimmäiseksi kirkonisännäksi, voitiin epäillä hänen puolueettomuuttaan.

Elettiin 30-vuotisen sodan aikaa. Monenlaiset verot, rasitukset ja väenotot vaivasivat talonpoikia. Hollimestarin toimen ohessa Juholla oli Lohtajan komppanian muonittajan eli furiirin tehtävät. Vähä-Salon ammattisotilassuvun jäsen, Olavi, moitti häntä varkaaksi, mutta sai tästä sakkoja käräjillä 26 3 1645, kun ei voinut näyttää syytöstään toteen. Kun hänen veljensä "förare" Juhani Salo palasi kotiin Westfalin rauhan jälkeen, pahoinpiteli hän Juhoa, josta joutui vastaamaan käräjillä 12 - 13 3 1650. Vuonna 1649 oli Juho joutunut velkomaan Knut Heikinpoika Kaustisen perillisiltä oikeuden kautta maksamattomia muonaveroja.

Itse raskaitten verojen rasittamana hän jakoi tilansa veljensä Antin kanssa vuonna 1645 ja sai tästäkin käydä oikeutta seuraavana vuonna, koska häneltä oli kannettu jakovuodenkin täysvero. Hänethän oli valittu laamannioikeuden lautamieheksi, mikä ei ollut suinkaan vähäinen virka silloin. Hän osasi pitää oikeudessa myös puoliaan. Kun sisar Helga alkoi vaatia osaansa pesästä, osotti hän hänet veli Antin kimppuun, ja Antti joutui maksamaan Helgalle 16 taaleria hopeassa. Karin ei perinyt osuuttaan, vaan se jäi myöhäisempään vaiheeseen.

Juhon puoliso oli Leena Paavola Paavola-Rempling -sukua, joka mainitaan jo vuonna 1480 Kaustisella. Heillä oli neljä poikaa ja kaksi tytärtä. Vuonna 1665 oli Kruunupyyn Snåren isäntä Henrik kuollut tapaturmaisesti sahamyllyssään ja hänen tilansa meni pakkohuutokauppaan 1 400 kuparitaalarin velasta. Juho lähetti molemmat nuoremmat poikansa Eerikin ja Jaakopin ostamaan tilan yhteensä varatulla perintöosuudella 400 taalarilla. He saivatkin talon huudetuksi ja päättivät viljellä sitä yhtiötilana perilliseksi jääneen lesken, tyttären ja 4-vuotiaan pojan kesken.

Eerik nai jo samana vuonna lesken ja Jaakoppi kaksi vuotta myöhemmin tyttärensä. Hänestä ja hänen puolisoistaan Margaretasta polveutuu laaja ja monihaarainen Snåre-suku.

Juho luopui muodollisesti isännyydestään dramaattisissa olosuhteissa vuonna 1674. Ranska oli sodassa Brandenburgia vastaan ja vaati liittolaisensa Ruotsin yhtymään mukaan 10 000 miehen armeijalla. Ruotsia hallitsi silloin kuningas Kaarle XI:n holhoojahallitus ja sotalaitos oli aivan rappiolla. Oli pantava toimeen väenotto. Pohjanmaa oli aikanaan suostunut luovuttamaan vain joka kymmenennen miehen, mutta nyt vaadittiin täältäkin joka viides mies. Wirkkalan Antilla, joka asui Vanhaataloa - Juho asui Alitalossa - oli ollut yksi poika, joka jo tällöin oli kuollut. Juho, hänen kaksi kotona asuvaa poikaansa ja kaksi vävyä muodostivat viisikon, josta yhden olisi lähdeittävä. Silloin tekee laamannioikeuden lautamies vastalauseeksi maakuntasopimuksen rikkomista vastaan päätöksensä ja kirjoittautuu yksinkertaiseksi sotamieheksi merkityttään tämän kruunun verokirjaan sekä ilmoittaa talonsa isänniksi pojat Antin ja Matin.

Suvulle ominainen varhaiskypsyys ei kuitenkaan antanut asiassa myöten, vaan Matin 14-vuotias Juho-poika astui 58-vuotiaan isoisänsä tilalle Saksaan lähtevään armeijaan.

Vuonna 1681 Juho jää Leenansa kanssa syytingille ja määrää omaisuutensa jaettavaksi niin, että Matti, joka on vanhin, saa perintöoikeuden mukaan talon. Pojat Antti, Eerik ja Jaakoppi saavat kukin 200 taalaria kuparissa, 2 lehmää, mullikan, hiehon, 5 lammasta ja keskenään jaettavaksi hevosen, 5 tynnyriä viljaa sekä 15 syltää pitkän nuotan ynnä muuta nimeämätöntä pientä tavaraa. Kahdelle vävyille Olof Andersinpojalle Pietarsaaren Leppälahdesta, Karinin miehelle, ja Jaakko Ollinpoika Kentala-Kuorikoskelle, Margaretan miehelle, kummallekin 100 kuparitaalera sekä tavaraa puolet siitä arvosta kuin heidän lankonsa.

Juho mainitaan vielä laamannikunnan lautamiehenä vuonna 1684, mutta arvatavasti hän kuolee piakkoin sen jälkeen. Leenan kuolinvuodeksi on merkitty 1690. Molemmat haudattiin Vetelin uuden, vuonna 1679 rakennetun kirkon kuorin lattian alle. Heidän mukanaan meni hautaan viimeinen hallitseva ja kokoava voima suvussa, joka nyt alkoi hajaantua kuin aallot veteen pudonneen kiven jäljiltä.

Kilvoittelua perinnöstä

Matti Juhonpoika kuoli pian isänsä jälkeen vuonna 1686 ennenkuin kerkesi maksamaan toisia perillisiä ulos pesästä. Hänellä oli ollut jo huolena oman tyttärensä, Britan, myötäjäiset, kun tämä vuonna 1682 meni naimisiin Niilo Erkinpoika Iso-Salon kanssa ja tämä nuoripari tähtäsi niin korkealle kuin Alavetelin Slotten tilan ostamiseen, mihinkä tarvittiin 700 hopeariksiä. Juho Matinpoka oli palannut ehjin nahoin onnettomasta sodasta ja nainut Niilon sisaren, Margaretan, sekä hankkinut kotona vallitsevan epäselvän tilanteen vuoksi Herelevin tilan Soko-Ojalta Kokkolasta (Kaarlelasta). Wirkkalassa oli Alitalon ottanutkin haltuunsa Antti-veli heti Matin kuoltua ja maksamalla muiden perillisten saatavat tahtoi pitää sen.

Kun Vanhantalon omistaja, Antti Antinpoika, kuoli vuonna 1690, pitivät hänen sisarensa Karinin jälkeläiset huolta, että pääsivät kiinni taloon, johon ei jäänyt miespuolista perillistä. Karinin pojasta, Juho Gabrielinpoika Torpasta, oli tullut lautamies ja hän järjesti poikansa Antin isännäksi Vanhaantaloon. Sattui vielä niin, että Alitalon Antilla oli tytär, jonka odotettiin tulevan naimaikään, ja niin kiire oli, että kuukautta ennen laillista ikää Kaisa-tytär vihittiin Vanhantalon uuden isännän kanssa 9 12 1694. Kaisan veli Erkki toimitettiin suvun niittymaille Alavetelin ja Kälviän rajalle Jolkkakseen uudisviljelijäksi, jonne hänelle perustettiin oma tila Herrosen nimellä. Tämä Erkki-poika käyttikin sitten sukunimeä Wirkkala-Herronen, mikä on hyvin harvinaista. Toinen veli, Matti, nai Brita Ketun. He menivät Jylhään, jonka rakensivat itsenäiseksi verotilaksi.

Nyt elettiin suurten nälkävuosien 1695 - 97 aikaa. Näistä viimeisenä vuonna kuolee Alitalon Antti-isäntä ja nyt oli Antti Vanhastatalosta valmis yhdistämään Wirkkalan jälleen yhdeksi, mutta sotamies Juho Soko-Ojan Herlevistä tuli valvomaan perintöosuuttaan ja sai talon nimiinsä vuodesta 1698.

Suurina nälkävuosina ei suvusta näy kuolleen edellä mainitun Antin lisäksi muita kuin hänen sisarensa Karin Vetelissä sekä hänen miehensä, mutta he olivat jo yli 80 vuoden ikäisiä kumpikin ja voivat kuolla vanhuuttaan. Nälkään ei ole kuollut ketään.

Isonvihan ajat

Suuren Pohjansodan aika vaati nälän uuvuttamasta maasta jälleen varoja ja miehiä sotatantereelle. Tultiin lopuksi siihen, että oli mies talosta lähetettävä tappotantereelle, kun oli enää oma maa puolustettavana. Vanhatalon Antin vuoro oli tullut ja hän palkkasi sotamieheksi Juho Pietarinpojan, joka sai sotilasnimekseen Svartlock. Hän palveli Armfeltin armeijassa ja oli saanut avioliittoon menoa varten loman sattumalta juuri siksi aikaa, kun onneton Napuan taistelu taisteltiin. Hänet vihittiin 21 2 1714 Alitalon Juhon tyttären Liisan kanssa. Sen jälkeen hänestä on maininta vain Haminan varuskunnasta 1725, jossa hän silloin palveli korpraalina.

Kevästä 1714 alkoivat vihan laineet vyöryä yli seudun. Huntukselta tapettiin isäntä. Lapsia vietiin Venäjän orjamarkkinoille. Kun Hannu Känsän ja Juho Corander- Kuorikosken sissijoukot alkoivat tuhota venäläisosastoja jäljettömiin ja ryöstää heidän varastojaan jakamalla niitä piilopirteissä oleville, yltyi venäläisten viha kohdistuen paikkakunnalla johtoasemassa oleviin. Antti Wirkkala (Vanhatalo) tuli heidän silmätikukseen. Niinpä hänen perheensä joutui hyökkäyksen kohteeksi. Vanhin poika Janne puolusti äitiään ja kolmea nuorempaa veljeään saaden heidät turvaan, mutta isä joutui kolmen pienimmän lapsensa kanssa venäläisten käsiin ja heidät kaikki surmattiin. Heidän hautauksensa toimitettiin yhteishautaan Yli-Vetelin kirkkomaalla kesäkuun 10 päivänä 1716.

Sitoakseen miehistä väkeä omaan palvelukseensa määräisivät venäläiset vuonna 1717 kaikkien manttaalimiesten sotaväkeen oton. Nyt olisi Jannen ollut pakko lähteä. Hän solmi avioliiton 18-vuotiaana itseään 8 vuotta vanhemman Marketta Juhontytör Ketun kanssa 30 5 1717 ja pakeni heti häitensä jälkeen Ruotsiin. Samaan aikaan vihittiin hänen 83-vuotias isoisänsä, lautamies Juho Torppa, papintyttären Liisa Forseliuksen kanssa avioliittoon.

Kun kenraali K Armfelt kokosi armeijaa Norjan retkeä varten, astui Janne sen riveihin talonsa sotamiehen, Juho Svartlockin nimellä. Kirjoissa hän kulki nimellä "Svartlock-Wirkkala". Koska hänellä oli kokoa tavallista enerämän, määrättiin hänet Leskikuningattaren Henkivartiorykmentin I Pataljoona I Komppanian I joukkueen I:een ruotuun. Onnettomalle paluuretkelle joudu taessa oli hän yksi 600 palaaajasta. Hänenlaiselle miehelle sopii Topeliuks

Välskärin kertomuksen voimannäyte: tykkireen nuotiopuiksi taittaminen polvea vasten.

Kun tältä retkeltä palanneet miehet jäivät kurjiin oloihin Ruotsissa ja Suomessa oli tapahtunut vuonna 1720 rintaman siirtyminen rauhanomaisissa merkeissä Oulun eteläpuolelle, palasi Janne kotiin, missä hän nyt matkalla ruotsalaistuneena kantoi Jöns-nimeä.

Perhe-elämä alkoi pian tuottaa hedelmiä. Taloa päästiin asumaan hetu rahanteon jälkeen. Jöns oli tottunut sotaretkellään pioneeritöihin. Muistokirjoituksista hän rakensi Wirkkalasta Kalavedelle yli Pöösnevan suoran tien sen yli portaat, jotka vielä 60 vuotta sitten olivat näkyvissä paikka paikoin vaikka suohon uponneina, eikä tie enää noudata tätä linjaa. Jöns kuoli syöpään vuonna 1762, hänen vaimonsa keuhkotautiin vuonna 1753. Tällä avioliitolla oli muutamia tynnyrinaloja Ketun tilan maita, lehtoniittyjä joen toiselta puolelta, saatu liitetyksi talon maihin. Kettu oli lohkaistu Kaustisen tilasta. Kaustinen oli aikanaan ulottanut omistuksensa tänne sivu Kentala-

Vuonna 1700 syntynyt Jönsin veli Matti sai lunastetuksi puolet tilasta nimensä. Hän oli ollut Hannu Käsän sissijoukoissa ja vuonna 1724 nai tämän tyttären Malinin eli Leenan. Matista tuli kirkon seksmanni ja hänen tilaansa on siitä lähtien kutsuttu Seksmanni-nimellä. Hän kuoli vajaan 40-vuotiaana.

Kolmas veljeksistä Antti lähti rengiksi Soko-Ojalle Tuomisalon tilalle. Hän meni naimisiin talon tyttären, Carin Gustavintytär Tuomisalon kanssa eli ensin vävynä, pääsi sitten isännäksi ja hänestä tuli laajan suvun kantaisä Kaarlelaan.

Neljäs pojista Erkki nai lesken Yli-Vetelin Pölsosta. Tällä oli ollut jo edellisen miehensä kanssa kahdeksan lasta, mutta kaikki olivat kuolleet pöydässä. Yhtä kehnosti kävi leskelle uudessa avioliitossa. Erkki kerkesi jo täyttää 53 vuotta ennen kuin leski kuoli. Kiireesti hän meni uuteen avioliittoon 20-vuotiaan Brita Heikintytär Pakkalan kanssa ja lapsionni alkoi kääntyä, vaikkei nytkään kovin suotuisaksi, sillä ilmeisesti keuhkotauti on ollut edellisten pesäkuntien surma ja se oli hyysäytynyt taloon käyden nyt siksi varttuneempiin lapsiin. Niinpä jo naimisiin ehtinyt poika kuoli "ysk-

Tapaamme suvussa ensimmäisen todistettavan tapauksen keuhkotaudin esiintymisestä. Sen kantajana sattui olemaan Erkin naima Juho Antinpoika Polso-Sandbackan leski, Sofia Erkintytär Humalalampi. Hän sai maailmaan 16 lasta, jotka ilmeisesti kaikki kuolivat keuhkotautiin. Tauti jäi itämään taloon niin, että uusi nuorikko kuoli jo 37-vuotiaana ja hänen jälkeläisissään tauti jatkui vielä kolme polvea, kunnes suku näytti tulleen immuuniksi. Mutta kun 1900-luvun alussa meijeritalous tuli ajankohtaiseksi ja sen mukana ravitseminen huononi, alkoi tauti uudelleen avoimena tuberkuloosina ja sen sivuoireina, jotka pyrkivät kaatamaan eräitä perheitä aivan sukupuuttoon. Näin kävi Polson suvulle ensin Vetelissä ja sitten sille osalle, joka siirtyi takaisin Kaustiselle.

Tästä sukuhaarasta on toiselta puolen peräisin kuulut kansanrunoilijat Iso-Retula, Erkin pojanpoika Antti Polso sekä hänen vielä kuulumpi poikansa Antti Juoperinkangas eli Juonikas, kutsuttu Pikku-Retulaksi. Hänen rustaamansa on runo:

Halsua on pieni kappeli,
jossa lukkari ja pappi tappeli.
Ensin lukkari taulunsa käänsi,
sitten pappia nenästä väänsi.
Ja seurakunta laulaa luritti,
kun lukkari pappia kuritti.
jne

Kaustisen Polso-suvusta on trumpetinsoiton maailmanmestari Lauri Ojala.

Näin levisi isonvihan hajalle lyömä Vanhantalon sukuhaara. Alitalossa oli vaikeuksien jälkeen isännäksi päässyt entinen sotamies Juho Matinpoika, jonka mainitaan nimenomaan "puhuneen suomea", kuollut vuonna 1717. Hänen poikansa Matti sai isäntävaltuudet vasta rauhanteon jälkeen 1721 ja hallitsi taloa vuoteen 1735. Toinen poika Erkki meni Kängsälään. Kolmas Juho siirtyi isännäksi isän omistamaan Herleviin Soko-Ojalle. Hän nai Kaisa Martintytär Herlevin ja tultuaan leskeksi Wirkkalasta seksmanni Matti Wirkkalan lesken Maalinin.

Ketulta oli muuttanut asukas Alavetelin Kainun taloon ja tänne meni neljäs veljeksistä, Antti, vävyksi. Hänen poikansa Erkki nai kirkonrakentaja Karl Rijfin tyttären ja heidän tyttärensä Anna Kaino, syntynyt 11 10 1753 oli Suomen ensimmäisen kuvanveistäjän Erik Cainbergin äiti. Isä oli renki "Kommen från Savoland". Matin Mikko-nimisen pojan mukaan sai kah-tia jakaantunut Alitalo toisen puolikkaansa nimeksi Mikontalo.

Hajaantumisen jatkuu

Isonvihan jälkeen alkoi väestöhukan jälkeen vastapainoksi perheitten lapsilisäys saavuttaa ennätyksiä. Pölsällä sattunutta poikkeusta lukuunottamatta lapset olivat terveitä ja useimmat saavuttivat täyden iän. Kun perintöjärjestys suosi vain vanhinta poikaa, oli seuraavilla pojilla vaikeuksia, ellei jossakin ollut tytöillä siunattuja taloja, joissa vävyn paikka viittoili. Ei silloin rakkaus määrännyt avioliittojen rakentamisessa, vaan manttaali ja raha-arkku Tärkeä oli myös talon ja suvun maine. Wirkkala-suku oli vanhastaan erikoisen hyvässä maineessa. Tuntuu siltä, kun ajattelee asioita vuosikymmenien takaa, kuin jonkinlainen sadun hohde olisi levännyt kylän yllä. Niinkuin he olisivat jotakin toista kuin muut, ja sen pahempi, jotkut olivat tietoisia tästä asettuen mielellään yläpuolelle. Mutta vaatimattominkin torppari Vissaverellä oli tyytyväinen ja hänen tyttärensä kirkonkylään tultuaan liversivät: "Vissaveren ojallaki on keskitaivaa 'aa 'aas.'" Wirkkalan pojat olivat käsistään taitavia ja tervetulleita vävyksi minne hyvänsä, ja tytöillä oli yleensä varsin nuorena miniän, jopa emännän paikka tarjolla. Paljonko siinä oli rakkautta mukana, sitä emme enää voi päätellä, mutta ehkä vuodet toivat sopivaisuuden. Sehän oli pääasia.

Irtainta väestöä syntyi pakostakin. Kaupunkeihin, merille, Baltian maihin tai Ruotsiin siirtyminen oli ollut jo ennen runsasta. Nyt alkoi paine kasvaa. Joka neljäs tai viides poika ristittiin Jaakopiksi, koska hän sai lähteä kotoa ja turvautua "Jaakopin sauvaan", pyhiinvaeltajan turvaan. Tätä nimeä kantoi Valeriana, jonka karja jätti koskematta laitumelle seisomaan. Jaakopin lähteellä käytiin taikoja tekemässä, jotta kotoa pois lähtevien vaellukset kulkisivat onnen merkeissä.

Kun vapauden aatteet olivat Ranskasta vihdoinkin saapuneet Pohjolaan, ne alkoivat tuntua perhepiireissä. Ajan romantiikka ja arkkiveisuissa esiin tuotu rakkauden valta vaativat osuuttaan. Niin kävi esimerkiksi vuonna 1841. Anna Heikintytär Vähä-Kainu oli kihlattu Kaustisen Ketulle ja jo kaksi kertaa kuulutettu, mutta tyttö kielsi kolmannen kuulutuksen ja meni naimisiin pelimanni Juho Heikki Heikinpoika Wirkkalan kanssa (Alitalon suvusta). Heille kyllä lohkaistiin 10 vuoden perästä Pikkuklumpin tila, mutta nuoret olivat osoittaneet ajalleen tavatonta uskaliaisuutta.

Vuoden 1780 jälkeen, jolloin tilojen osittamiseen liittyvät rajoitukset poistettiin, alkoi syntyä jakojen kautta pieniä tiloja, 1/8-manttaalisia, ja ajan kauppakirjoista näkyy, että 1/32 oli kaupoissa jonkinlainen perusyksikkö. Tämä merkitsi jo perinnönjakojen liian pitkälle pirstomaa maata. Aika oli sellainen, että tervanpoltto oli tärkein tavallinen tulolähde. Se vaati yhteistyötä monivaiheisuutensa takia, eikä sitä poltettu vain omista metsistä, vaan aina Perhosta asti vuokrattiin metsiä. Käytiin niitä kolomassa, rouhimassa ja vihdoin hautoja polttamassa, ja tervatynnyrien teko vei miehiltä aina koko talven. Sekin oli tilaa vaativaa työtä. Siksi tuvat rakennettiin suuriksi ja niihin sivukamareita, jotta naimisiin menneillä oli tilaa lapsineen saman katon alla.

Rippikirjoitusluetteloista selviää, etteivät 15 - 25 henkeä ripillä käypiä käsittävät perheet olleet mitään harvinaisuuksia. Jos laskemme runsaan pienten lasten lauman mukaan, oli perheissä yli 30 henkeä saman katon alla. Sellainen vaati tiloja ja siksi on ymmärrettävä rakennusten tavaton suuruus meidän aikamme käytäntöön verrattuna. Vaikka maa oli pirstottua ja vaikka väki oli kouriintuntuvasti lisääntynyt, piti yhteistyön henki perheitä koossa. Oli pakko, sillä yksinäinen ei olisi elämän pulmista enää selviytynyt. Tätä voi pitää 1800-luvun ratkaisuna siihen maaltapaon pulmaan, mikä oli 1700-luvulla käynyt vaikeaksi ja aiheuttanut viranomaisten jyrkkiä toimenpiteitä nuorten pakottamiseksi ottamaan rengin tai piian pestin kotiseudulla.

Vanhatalo ja Seksmanni

Nämä molemmat talot ovat vuoden 1757 maanjakokartassa samassa pihassa ja nykyisen Seksmannin kankaan laidassa. Joelle päin oli Lohtajan komppanian furiirin eli muonittajan asunto. Wirkkalan kallion juurelta tuleva lähde-oja, joka laskee Alitalon luomaan, oli johdettu osaksi kulkemaan furiirin ohi, että hän sai vetensä siitä. Vesi kaivoikin alapuolella olevan korkean rantaäyrään puhki ja syntyi "Fuurmannin luoma". Osa vedestä oli laskenut jokeen Vanhantalons luoman kautta, mutta nyt tämä kuivui jääden vain leveäksi hetteiköksi kahden korkean ja leveän äyrään väliin. Veden ollessa korkeammalla on tämä joskus ollut hyvä valkama.

Kun Alitalo oli rakennettu luomansa äyräälle ja Mikontalo samaan pihaan, niin huomaamme, miten sen ajan ihmiset pyrkivät vesihuoltonsa järjestämään. Nykyään samasta lähteestä on jo 60 vuoden ajan tullut painevesi taloihin.

Vanhantalon isäntänä oli vuosina 1763 - 1786 Juho Jönsinpoika Wirkkala. Täysikäiseksi tultuaan hän nai Margareta Hannuntytär Juoperin 16 10 1745. Tämä kuoli jo seuraavana keväänä ja Juho solmi uuden avioliiton 7 6 1747 vajaan 19-vuotiaan Leena Tanelintytär Penttilän kanssa. Heille siunautui 4 poikaa ja 7 tytärtä. Tällaista tytärmäärää pidettiin ennen suoranaisena Jumalan rangaistuksena, koska heidän saamisensa avioliittoon tuntui mahdottomalta. Niinpä kerrotaan taloustieteilijä Antti Chydeniuksesta kasku. Hän oli Kokkolan rovastina ja tuli pitämään kinkereitä Wirkkalan Vanhataloon, missä oli tottunut vierailemaan. Kinkereillä oli valitettu hurjaa elämää, jota yöjalassa käyvät pojat pitivät. Jotakin vakavaa olisi sanottava niiden taltuttamiseksi. Rovasti piti voimakkaan nuhdesaarnan nuorille miehille ja huomautti, ettei ole kauan siitä, kun Rauman kylästä Jaakko-niminen poika tuomittiin jalkapuuhan, kun oli väkisin pyrkinyt Juho Wirkkalan tyttären aittaan. Viimein rovasti kysyi, eikö talon isäntä ole samaa mieltä asiasta. "Ei minulla oo ollut valittamista. Eivät pojat oo minun yöuntani häirinhet", vastasi Juho. "Jahah", sanoi rovasti, "minä en muistanutkaan, että isännällä on seitsemän tytärtä." "Niin, se oli tämän Alitalon Juhon tyttären luo pyrkijä se Jaakko, ja hän lunasti itsensä vapaaksi kahdella taalarilla", sanoi Juho. Molemmilla Juhoilla sattui olemaan Brita-nimiset tyttäret, jotka olivat vielä syntyneetkin samana päivänä.

Perimätieto kertoo Antti Chydeniuksesta, kun hän ensi kerran Kokkolan rovastina astui Vanhantalon kynnyksen yli, ojensi Juho hänelle tervehdykseksi viinalla täytetyn talon hopeamaljan ja pyysi vieraansa sen tyhjentämään. Chydenius teki sen ja ojensi takaisin sanoen: "Kun tämä ei vain tulisi tavaksi." "Ei tavaksi, vaan tervehdykseksi ja terveydeksi", vastasi isäntä. Malja joutui pojan, Eliaksen, tyttären, Marketan, mukana Peltoniemeen vuonna 1825.

Chydenius oli tehnyt keksinnön kärryn akselin rumpujen laakerikitkan vähentämiseksi, ja hän sai talon kolmannen pojan Eliaksen, joka oli veljeksistä

kätevin, innostumaan kärryn pyörien valmistamiseen. Näihin saakka oli käytetty vahvoja puuakseleita. Nyt ne korvattiin rautaisilla ja saatiin rummut sirommiksi sekä niiden laakeri- ja voitelujärjestelmä käytännölliseksi. Vähitellen kärrynpyörien valmistamisesta paisui kotiteollisuus, joka sitoi runsaasti omaa työvoimaa taloon.

Vanhin poika Antti oli 26-vuotiaana nainut itseään 9 vuotta vanhemman talon palvelijattaren Brita Heikintyttären 24 6 1774. Kun Juho kuoli 1786, tuli Antti isännäksi. Seuraavana vuonna muutti seksmanni Hannu Matinpoika Lohtajalle ja myi talonsa Antille. Näin oli puolet Wirkkalaa jälleen yhden isännän hallinnassa.

On puututtava seurakunnan uskotun miehen, seksmannin, kiireelliseen pois-
muuttoon kotipaikkakunnalta. Hänen vanhin poikansa oli jo lähtenyt perhe-
neen aikaisemmin. Noitavainot oli kuningas Kustaa III lopettanut, mutta
usko paholaisen sekaantumiseen ihmiselämäään istui lujassa kansan keskuu-
dessa. Näin kertoo tarina:

Hannun miniä oli raskaana ja oli lähtenyt käymään naapuriin. Hänellä oli naisten tapaan tikkaus käsissään kulkiessaan tietä. Lankakerä oli kietaistu esiliinaan, joka oli nostettu ylös ja sidottu vyötäisille. Silloin tulee tiellä hieno herra vastaan ja osottaa vaimon syliä kohti. Hän luuli herran tarkoittavan kudelmaa. Herra kysyy: "Saankos minä tuon?" "Miksei, kose ensiks' tulee valanhiks", vastaa pahaa aavistamaton miniä. Tuli sitten synnytyks-
aika ja tavan mukaan synnyttäjää vietiin lämmitettyyn saunaan, josta hän sai selviytyä omin avuin. Miehen piti sopivan ajan kuluttua hakea äiti ja lapsi kotiin. Kun vaimo oli synnyttänyt lapsen, tuli sama herra sanoen tulleensa hakemaan sitä, mikä hänelle oli luvattu. Nyt vaimo vietiin lapsen kanssa komeihin kahden hevosen vetämiin vaunuihin, joilla herra kiidätti heidät yli kivien ja kantojen, pitkin Jönssin portaita ja Pööskallion pimeimmästä sei-
nästä sisään suureen luolaan, joka oli upeasti valaistu. Siellä oli Pirun eli Pöön vaimo saanut kuolleena syntyneen penikan ja vaimon lapsi vietiin tilal-
le. Palkkioksi hän sai joukon kultatukaatteja ankaran kiellon ohella, ettei saa ilmaista, mistä on ne saanut. Jälleen hänet kyydittiin takaisin saunaan. Kun mies tuli vaimoan hakemaan, ei lasta ollutkaan. Tapaus oli niin ihmeel-
linen, että ilman kertomusta Pirusta on se mainittu Vetelin seurakunnan his-
toriankirjassa.

Joka tapauksessa minä joutui kovaan kotikuulusteluun ja hänen täytyi kertoa tapauksesta tietonsa. Tukaatit hän oli piilottanut Postillan lehtien väliin. Kun se aukaistiin, oli siellä vain kellastuneita haavan lehtiä. Eihän kauppa Pirun kanssa voinut pysyä salassa. Se sai pahat kielet sellaiseen vauhtiin, että Matti Hannunpojan oli pakko lähteä kotiseudulta ja isä sekamannin maine kärsi niin paljon, että hän piti parhaana jakaa kohtalon polkansa kansa kansa. Lohtajalta he yhdessä lähtivät Kalajoelle, sieltä Pyhäjoen takaisin Viirteen Silvastille ja sieltä Vasankariin, missä suku asuu Ruuskala- ja Manninen-nimisinä.

Hannun pojista Juho oli vuonna 1775 nainut Juho Wirkkalan vanhimman tyttären Marketan ja tullut vävyksi taloon, pyörätehtaan työhön osallistujaksi. Talon Antti-isännälle kävi vaikeaksi, kun pyörätehdas oli Eliaksen nimissä, rahoittaa ja maksaa suurta sisarusparvea ulos talosta. Kaikki olivat naimisissa ja vävyt vaativat osuuksia. Sitäpaitsi hänellä itsellään jo kaksi tytärtä naimisissa. Oli kaikkiaan yhdeksän vihaista vävyä ja kolme veljeä lunastettava pesästä. Kun vaimollakaan ei ollut perintöjä, niin oli pakko myydä koko tila vuonna 1814 ja sen osti nyt Elias, joka kykeni vastaamaan veloista.

Sota 1808-1809 oli kulkenut kolmeen otteeseen yli seudun ja vienyt kuljetusvälineet aina muassaan, joko pakko-otolla tai maksaen. Joka tapauksessa kärryjen kysyntä nousi huippuunsa ja töitä sekä ansioita riitti. Näin oli Elias koonnut pääoman, joka nyt oli tarpeen. Sisarelleen ja tämän miehelle, Seksmannin Juholle, hän voi nyt luovuttaa Seksmannin tilan. Taneli-veljelleen, joka oli myös hänen lankomiehensä, hän luovutti varoja Tunkarin tilan ostoon. Taneli muutti kuitenkin pian Kruunupyyhyn. Juho-veli sai Köyhäjoki-nimisen ulkotilan Köyhäjoen varrelta. Juhokaan ei viihtynyt tilallaan, vaan myi sen langolleen Juho Joosepinpoika Meriläiselle, joka naimisissa sisaren, Britan, kanssa.

Juho Jönssinpoika sai eläessään nähdä viisi tytärtään naimisissa. Kaisa vävyn kotiin, Matti Matinpojan Järvilästä vuonna 1775, Anna vietiin Antti Jaakonpoika Vinttutille vuonna 1777, samana vuonna, jolloin Kaustinen saivat vihdoin oman kappelikirkon. Marian nai vuonna 1783 Heikki Matinpoika Biörknäs ja Leenan vuonna 1785 Juho Antinpoika Kentala. Britan korjasi

vasta 30-vuotiaana mainittu Juho Meriläinen vuonna 1790, ja nuorin, Susanna, joutui Varilaan leskimiehelle, Abraham Markunpojalle vuonna 1793. Hänestä tuli kuulun kyläpelimannin Markun Joonaksen äiti.

Elias oli isäntänä vuodet 1815 - 1839. Hän oli viimeinen patriarkkana perhekuntaa hallitseva. Vielä vuonna 1824 istui omaa väkeä yhteiseen pöytään 37 henkeä. Palkollisista ei ole lukua. Hänen puolisonsa oli Maria Mikontytär Tunkkari, 17-vuotiaana taloon miniäksi tuotu Eliaksen ollessa 20-vuotias. Neljä poikaa ja kaksi tytärtä olivat avioliiton hedelmät.

Kaikki olisi mennyt hyvin, mutta vanhimmat pojat Taneli ja Mikko olivat lyöttäytyneet Kaustisen silloisen kappalaisen Iisakki Hedbergin seuraan juopottelutovereiksi. Pappi oli innokas kansanmusiikin ja tanssin ystävä. Hän järjesti tanssikilpailujakin nuorille ja parhaiten tanssiva tyttö palkittiin. Taneli ja Mikko olivat mukana palkintotuomareina. Kerran oli tällaiset kilpailut Varilan Markulla, veljesten tädin, Susannan, kodissa. Oli lauantai-ilta ja Susanna hääri vielä leipiä paistaen, kun ryypyksissä oleva pappi komensi tanssin alkavaksi. Varilassa oli oluttehdas ja tuomareilla oli oluthaarikat polvillaan heidän istuessaan penkillä tanssia arvostelemassa. Pappi oli kumpurajalka. Kun hänen mielestään joku ei osannut oikein askeltaan ottaa, meni hän itse näyttämään ja vahingossa potkaisi oluthaarikan Tanelin silmille. Taneli oli vahva kuin karhu ja äkkipikainen. Hän kävi heti papin kurkkuihin kiinni. Susannan täytyi tulla väliin leipälapioineen huutaen: "Älä Taneli Jumalan tähden pappia tapa." Tästä ja muista sai Taneli myöhemmin kokea isällisen tuomion.

Talo oli vain 1/4 manttaalia enää ja se riitti korkeintaan puolitettavaksi. Kun vuonna 1824 Alavetelissä Lerbackan manttaalin tila meni huutokauppaan, lähetti Eliäs sinne pukeutuneena sarkaan, kontti selässä. Hän huusi talon, mutta huutokaupanpitäjät eivät tunteneet yksinkertaista äijää, vaan kysyivät: "Millä sine maksa sinu huuto?" Elias kaasi konttinsa sisällön pöydälle ja sanoi: "Räknäkkää." Siinä oli silloisen rahakirjavuuden vuoksi hopeariksejä, bancoriksejä, ruplia ja erilaisia valtion velkaseteleitä. Saatiinhan niistä talon hinta ja jäikin vielä. Tilan sai haltuunsa kolmas poika Juho Jaakko, jonka vaimo oli Maria Kattilakoski. Neljäs pojista Joonas nai Anna Joonantytär Nikulan, meni vävyksi ja pääsi isännäksi taloon.

Joonas mainitaan rakennusmestarina. Hän joutui kilpailemaan kirkonrakentaja Jaakko Kuorikosken eli itse "Jaakko Suuren" kanssa. Tavallaan tämä kilpailu oli entisen rukkimestarin ja pyörämestarin jälkeläisen kilpailu. Jaakko oli ottanut urakalla rakentaakseen Kaustisen uuden pappilan vuonna 1831, mutta ennenkuin oli vesikattoon päästy, moittivat seurakuntalaiset seinien salvosta niin ohueksi ja huonoksi, että urakoitsija keskeytti työn. Puolueeton asiantuntijalautakunta tuomitsi työn kelvottomaksi. Urakoitsija saisi korjata tekeleensä ja korvata hirret seurakunnalle. Korvaussummaksi määrättiin 239 riksiä, jota Jaakko ei voinut suorittaa muuten kuin vähitellen taakajana olleen appensa avulla. Vuonna 1837 antoi seurakunta työn Joonas Nikula-Wirkkalalle. Hän sai rakennuksen jo tuona vuonna valmiiksi seurakunnan tyydytykseksi. Jaakko Kuorikoski oli rippikoulupoikana rakentanut Halsuan kirkon, mutta senkin katto oli heikko, koska Joonas joutui sen rakentamaan uudelleen vuonna 1848 eli 20 vuoden perästä.

Eliaksen vanhempi tytär Maria meni naimisiin Jaakko Tanelinpoika Huntuksen kanssa. Mies oli seppä ja urkujenrakentaja. Heidän poikansa Aleksanteri oli urkujenrakentaja ja kiertävä urkujenvirittäjä. Hän nai Anna Liisa Tanelin-tytär Wirkkalan, kansanlaulajattaren ja kanteleensoittajan, joka kiersi miehensä mukana tehden kaustislaista kanteleensoittoa tunnetuksi ennen Kreeta Haapasaloa, minkä ikätoveri ja ystävä hän muuten oli.

Margetasta onkin jo mainittu, että hän joutui Peltoniemeen vehtari Juho Hintrekinpojan vaimoksi.

Vanhimmat pojat, Taneli ja Mikko, jäivät kotiin odottamaan perinnönjakoa, ja Uusitalo rakennettiinkin toista veljeä varten, mutta kumpaa, siitä oli kysymys. Tanelin poika, Joonas, oli vielä papin eläessä, mutta varsinkin hänen kuoltuaan, ryhtynyt juopottelemaan pappilan poikien kanssa, joista lisäksi oli pelimanni ja räätäli sekä Jaakoppi aivan tyhjäntoimittaja. Molemmat Vaasan koulusta pois potkittuja. Kun "setä Joonas" rakensi uutta pappilaa talvella 1837, olivat pojat vanhassa pappilassa ryyppäämässä ja Junno Pikku-klumpilta mukana. Joonas ja Junno palasivat sitten kuutamoyönä kotiin oikasten yli kirkonmäen. Silloin haudattiin vainajat vielä talvihautoihin eli maanpäällisiin kammioihin. Nämä olivat heidän tulotiehensä nähden kirkon takana vasemmalla. Kun he tulivat Ali-Kentalan puoleiselle kirkkoportille, pui Junno nyrkkiä talvihautoihin päin ja huusi: "Tulkaa kaikki homenokat

sieltä, tässä on pojat, jotka ei pelekää." He pääsevät kirkon ohi, silloin lentävät yhdeksän talvihaudan ovet auki kuin tykistön yhteislaukauksella ja niistä syöksyy huurun tapainen massa ulos. Pojille kelpasi käpälämäki. He juoksivat henkensä edestä maantietä noin kahden kilometrin matkan. Ääniä sekä ahellystä tuntui olevan kantapäillä koko ajan. Kun Puhkion luomasta talvitie menee Wirkkalaan, yrittivät he eksyttää vainajia kääntymällä tielle. Se ei auttanut. Mielettöntä juoksua jatkui pitkin joenjäättä Vanhatalon rantaan. Joonas parempana juoksijana oli ehtinyt ennen ja heittäytyi kalakuoppaan piiloon. Sieltä hän näki jään olevan tyhjän ja Junnon juoksevan henkensä edestä. Kun tämäkin tuli perille ja näki tyhjän jään, alkoi hän vaista kuin horkassa ja hän jäi vapisevaksi kuolemaansa saakka.

Tarinan mukaan Joonas ja Jaakoppi olivat molemmat rakastuneet Järvilän Jaakon tyttäreeseen, Kreetaan, ja tekivät tuona yönä morsiamen vaihtokaupan

Joka tapauksessa Joonaksen ja Kreetan häät vietettiin Vanhassatalossa juhannuksena samana vuonna, ja morsian oli puettu täyteen koreuteen eli "i full skrud". Siitä olivat kuitenkin morsiamen vanhemmat salaa maksaneet kirkkokaasaan 1 1/2 riksiä, sillä ensimmäinen lapsi syntyi 3 kuukautta liian aikaisin. Tämä skandaali tuli vanhan Eliaksen tietoon jo häitteen aikana ja seurauksena oli, että häitteen jälkeen Taneli koko perhekuntineen sai muuttaa Vanhastatalosta. Ei kuitenkaan Uuteentaloon, vaan Elias vaihtoi sen Antti Huntuksen tilaan ja Taneli sai mennä Huntukselle nuoripari mukanaan ja hänen nimensä oli muutettava Huntukseksi. Tämä kävi niin Tanelin kunnialle, että hän myi tilansa ja muutti Toholammille, jossa alkoi käyttää Wirkkalan nimeä uudelleen, ja siitä on Toholammin Wirkkalan kylä saanut nimensä.

Mikkó peri Vanhantalon. Hänen puolisonsa oli Kaisa Antintytär Manderbaer ruotsinkielinen. Mikko oli isäntänä vuodet 1840 - 1855 ja Kaisa vuodet 1855 - 1862.

Elias oli kuollut 20 12 1839. Hänen viimeisenä keväänään koki suuri tulva koko Pohjanmaata. Perhonjokilaakson vedet nousivat Wirkkalan kohdalla niin korkealle, että alavammilla rannoilla asuvien huoneisiin ylettyi tulva. Moslan kosken alapuolelta alkoi virta murtaa uutta väylää. Murtuman kohdalla olevat talot olivat vaarassa. Syöpymään oli pakko ajaa kaikki kirkon kylvän kiviaidat, ennenkuin se saatiin tuketuksi. Talot pelastettiin, mutta

talojen siirtoja oli sen jälkeen varovaisuussyistä suoritettava. Niinpä Ali-talon talot siirrettiin Mikonkankaalle ja Isolle Klumpille. Vanhatalo seisoi kaksine rakennuksineen kuitenkin paikallaan järkkymättömänä, vaikka tulva runteliakin ja mullisti rantoja.

Tanelin pojan Joonaksen ja Järvilän Kreetan elämä kulki monien kohtaloitten kautta Vetelin Haapasaloon, josta Kreetta "kivikesän" 1853, jolloin kaikki kasvullisuus kuoli ja kuivettui, jälkeen lähti kanteleella ja laululla perheelle elatusta etsimään. Hän teki kansanlaulun rakastetuksi ja kuuluksi esiintymällä ympäri Suomea ja ulkomaillakin sekä Pietarissa että Tukholmassa. Joonaksen alituiset vastoinkäymiset maankaupoissa ja uudisviljelyksissä sekä 11-päinen lapsilauma olivat Kreetan suuret murheet, jotka panivat hänen sydämensä laulamaan ihmisten sydämiin ja häntä ymmärrettiin, vaikkei hän ollut erikoinen soittaja, mutta hänellä oli kaunis ääni ja unohtumaton esitystapa. He muuttivat lopuksi Varkauteen. Kreetta kuoli Jyväskylässä. Hänen hautansa on Taulumäen hautausmaalla.

Vanhantalon Mikolla oli neljä tytärtä ja kaksi poikaa. Vanhin tytär Leena naitiin Puumalaan. Hänen miehestään Heikki Gabrielinpojasta tuli heras-tuomari. Toinen, Maria, meni naimisiin pyssysepän, kellosepän ja urkujen-rakentajan Abraham Björkin kanssa vuonna 1832. Abraham rakensi useita kotiurkuja ja mm pitäjän ensimmäisen "kukkuvan kellon". Heidän poikansa Abram oli Jyväskylän seminaarin ensimmäisiä oppilaita ja Perniön kansakoulun ensimmäinen opettaja. Sikäläisessä kotiseutumuseossa on erikoinen "opettaja Björkin huone", missä on mm hänen itsensä Finnbyn kirkoon tekemät urut, jotka ovat vielä käyttökunnossa.

Liisa tyttären nai Jaakko Kaustinen ja Gretan Liedes Halsualta. Pojista vanhempina, Elias, sai talon. Hänen vaimonsa oli Maria Viitala. Hän oli Jaakko Matinpöika Wirkkalan jälkeläisiä, joka vuonna 1735 muutti Seksmannin talosta vävyksi Viitalaan. Elias oli viimeinen ammattimainen pyörientekijä suvussa. Hänen saavutuksistaan mainitaan kärrynpyöräparin valmistus 18 tunnissa. Silloin vielä pyörämestaria kuljetettiin talosta taloon. Hän joutui taloon, missä oli russakoita, joita hän sydämensä pohjasta inhosi, eikä levännyt, ei nauttinut ruokaa niiden 18 tunnin aikana, jotka hän vimmoissaan ahersi päästäkseen talosta. Hän kärsi isänsä alttiudesta viinalle, ja oli lukenut rakennusmestari-setänsä kanssa Renqvistin kirjoja, mm "Viinan kauhistus". Silloin

pidettiin "viinakräviäisiä" eli hautajaisia. Kerran eräänä talvena hän löysi isänsä kräviäismatkalta kontettuneena juovuksissa maantienojasta. Hän kantoi ukon selässään kotiin, heitti sänkyyn ja sanoi: "Minä pirän huolen, ettei minun poikani tarvitse minua tuosa tilasa kotia tuora." Se oli raittiuslupaus, joka sitoi pitkälle seuraaviakin sukupolvia.

Nuorempi poika, Juho, nai Greta Juhontytär Kentalan ja asui nuorikkoineen kotona lopulliseen perinnönjakoon saakka, jolloin he muuttivat Halsualle. He ostivat sieltä toisen Meriläisen taloista vuonna 1863.

Elias Mikonpojan isännöys kesti vuodet 1862 - 1894. Hänen aikanaan Vanha-talo rakennettiin uudestaan vuonna 1868. Entinen rakennus, joka oli joen suuntainen, myytiin Alavetelin Kristofferille. Avioparilla oli kolme poikaa ja kaksi tyttöä. Vanhempien eläessä määräsivät he perinnöstä seuraavasti: Vanhin poika Kalle saa talon, seuraava Juho saa räätälinopin ja 500 markkaa, ja nuorin poika Matti kouluutetaan kansakoulunopettajaksi. Kumpikin tytär saa 200 markkaa rahaa. Näin tapahtui. Tyttäristä Leena Kaijameni naimisiin karvari Joonas Wirkkalan kanssa ja he muuttivat Asteriaan vuonna 1892, Emma nai Kalle Kempvaisen Särösenniemeltä.

Kalle nai Juoperilta Maria Matintyttären, mutta ei kerinnyt olla isäntänä kuin joulukuusta 1894 tammikuuhun 1899, kun umpisuolentulehdus katkaisi elämän ja emäntä jäi isännäksi taloon, josta Kalle kerkesi antamaan testamenttimääräyksen, mutta lapset myöhemmin saivat sen kumotuksi.

Juho osti Syrjälän tilan Wirkkalasta, mutta riitaisan aviopuolisonsa takia oli pakotettu lähtemään Amerikkaan, missä viipyi lähes kuusi vuotta. Kun vaimo syyllistyi kotona aviorikokseen, palasi hän takaisin, haki ja sai avioeron, mikä oli ensimmäinen laatuaan suvussa. Vuonna 1889 hän solmi uuden avioliiton Anna Liisa Matintytär Kentalan kanssa.

Seminaaria käyvä Matti otti sukunimekseen Manner ja aviokseen Hilma Jaakontytär Sillanpään Vetelistä. Heidän poikansa vaihtoivat vanhan sukunimensä takaisin.

Nykyajan opintien ja julkisuuden Wirkkala-nimeä kantavat ovat Juhon ja Matin jälkeläisiä sekä Alitalon suvusta kansakoulunopettaja Williami Wirkkalan jälkeläisiä.

Suvun monet haarat ovat kadottaneet alkuperäisen nimensä ja esiintyvät monilla, monilla muilla nimillä. Kuitenkin he ovat yhtä hyviä virkkalasia kuin mekin. Monia yhteiskunnallisessa mielessä nimekkäitä on heidän joukossaan, oppineita, virkamiehiä ym. Sukua selvittänyt saa sen vaikutelman, että lähes puolet kaikista jälkeläisistä nykyään lukeutuisi ruotsinkielisiin Teerijärvellä, Alavetelissä, Kruunupyysä, Kaarlelas ym kauempanakin. Amerikka on niellyt huomattavan osan. Muistokivi joka on Vanhantalon kartanolle 400-vuotisjuhlilla pystytetty vuonna 194 on Nasellen, Deep Riverin ja Rosburgin virkkalaisten lahjoittamalla va